

Амадіс Гальський: роман

КУПИТИ

У тривалій історії європейської прози знайдеться не так уже й багато творів впливовіших і популярніших, ніж роман про лицарство Амадіса з Ґаллії. Звісно ж, герой цього роману, Амадіс Ґальський, став найвідомішим і найсміливішим лицарем у всій іспаномовній (та й не тільки) літературній традиції, тобто до тих пір, поки причинний пан із Ламанчі не вирішив наслідувати його. Хоча оригінальний автор роману невідомий (Ґарсі Ордоньєс де Монтальво є почасти номінальним автором), це не завадило «Амадісу Ґальському» стати першим великим бестселером епохи книгодрукування. Згодом роман був перекладений десятками мов і впродовж кількох століть породжував продовження та наслідування.

ГАРСІ ОРДОНЬЕС ДЕ МОНТАЛЬВО

АМАДІС
ГАЛЬСЬКИЙ

ґарсі Ордоньєс де Монтальво
Амадіс Ґальський : роман / Ґарсі Ордоньєс де Монтальво ; пер. з іспанської П.
Тарашука ; перед., прим. П. Тарашука. — Тернопіль : Видавництво Богдан, 2025. —
328 с.

ISBN 978-966-10-4226-0

Переклад з іспанської Петра Тарашука

© П. Тарашук, переклад, передмова, примітки, 2024

© Видавництво Богдан, виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2025

У тривалій історії європейської прози знайдеться не так уже й багато творів
впливовіших і популярніших, ніж роман про лицарство Амадіса з Ґаллії. Звісно ж,
герой цього роману, Амадіс Ґальський, став найвідомішим і найсміливішим лицарем у
всій іспаномовній (та й не тільки) літературній традиції, тобто до тих пір, поки
причинний пан із Ламанчі не вирішив наслідувати його.

Хоча оригінальний автор роману невідомий (Ґарсі Ордоньєс де Монтальво є почасти
номінальним автором), це не завадило «Амадісу Ґальському» стати першим великим
бестселером епохи книгодрукування. Згодом роман був перекладений десятками мов і
впродовж кількох століть породжував продовження та наслідування.

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

ПЕРЕДМОВА

«Амадіс Гальський» — найвідоміший, найдовершеніший і один з найдавніших лицарських романів, водночас його вважають і за взірць куртуазної літератури, культ кохання і служіння дамі посідає в ньому мало не провідне місце. Перші згадки про цей роман трапляються на початку XIV ст., проте дуже ймовірно, що він існував ще наприкінці XIII ст. Про походження роману — іспанське чи португальське — й досі точаться суперечки, версія про французьке походження видається малоймовірною, хоча дія роману, зіп'єтого на легенди бретонського циклу, відбувається в Галлії (Gaula, Gaul, Gaule, Gaules, Galles), що цілком може бути й Уельсом (Wales, французькою мовою Pays de Galles) на Британських островах. А втім, роман позбавлений національних ознак, саме це, мабуть, і пояснювало його величезну популярність у Середні віки. Роман із самого початку існував у трьох книгах (був і віршований варіант), це так званий первісний «Амадіс», але наприкінці XV ст. Гарсі Ордоньєс (або Родріґес, або Гутьєрес) де Монтальво, радник міста Медіна-дель-Кампо, спираючись, імовірно, на кілька різних варіантів (хоча були й ті, яких він не знав) первісного роману, став виправляти текст і доповнив його четвертою книгою, ці чотири книги якраз і становлять роман «Амадіс Гальський» у відомій нам формі. Гарсі Ордоньєс де Монтальво працював над романом у 1492—1506 рр., 1508 року той був уперше опублікований у Сараґосі. Роман одразу зажив надзвичайної популярності, став взірцем куртуазного та епістолярного стилів, протягом XVI ст. його перевидавали десятки разів, переклали французькою, англійською, німецькою мовами і навіть івритом. Популярність роману посприяла появі численних продовжень і наслідувань, які становили нові книги, загалом їх було 13 іспанською мовою і 7 французькою. Частину цих книг перелічено в VI розділі «Дон Кіхота» Сервантеса, що високо цінував «Амадіса Гальського», називаючи його найкращим лицарським романом. У нових книгах ішлося здебільшого про нащадків Амадіса. На основі роману були написані 5 опер, належні зокрема Люллі, Генделю й Баху, є фільм. В українському виданні увазі читача запропоновано першу книгу роману «Амадіс Гальський».

ТУТ ПОЧИНАЄТЬСЯ ПЕРША КНИГА ПРО ХОРОБРОГО ЛИЦАРЯ АМАДІСА, СИНА КОРОЛЯ ПЕРІОНА ҐАЛЬСЬКОГО І КОРОЛЕВИ ЕЛІСЕНИ.

ЦЮ КНИГУ ВИПРАВИВ І ПОЛІПШИВ ЧЕСНИЙ І ЧЕСНОТЛИВИЙ
ЛИЦАР ҐАРСІ ОРДОНЬЄС ДЕ МОНТАЛЬВО, РАДНИК МІСТА
МЕДІНА-ДЕЛЬ-КАМПО, ВІН ПРАЦЮВАВ ІЗ НЕЮ НА ОСНОВІ
ДАВНІХ ОРИГІНАЛІВ, ЯКІ БУЛИ ЗІПСУТІ Й ПОГАНО НАПИСАНІ
В ДАВНЬОМУ СТИЛІ З ВИНІ РІЗНИХ ПОГАНЕНЬКИХ АВТОРІВ,
І ПРИ ЦЬОМУ ВИКИНУВ ЧИМАЛО ЗАЙВИХ СЛІВ, ЗАТЕ ДОДАВ
ІНШІ В НАБАГАТО ВИТОНЧЕНІШОМУ ЕЛЕГАНТНОМУ СТИЛІ,
ПРИДАТНОМУ ДЛЯ ОПИСУ ЛИЦАРСТВА І ЙОГО ДІЙ.

Небагато минуло й років після страждань і смерті нашого Спасителя Ісуса Христа, як у Малій Бретані був собі дуже християнський король на ймення Ґарінтер, що жив у законі правди, вирізнявся великою побожністю й добрими манерами. Цей король мав зі своєю шляхетною дружиною двох доньок, старша вийшла заміж за Ланґінеса, короля Шотландії, і її прозивали дамою Гірлянда, бо чоловік король ніколи не погоджувався накривати її прегарні коси чимсь іншим, крім пишних квіткових гірлянд; він дуже любив милуватися її косами. Від неї народилися Аґрахес і Мабілія, і про них, про одного як про лицаря, а про другу як про діву, буде ще багато згадок у цій оповіді. Друга донька, яку назвали Елісеною, була набагато вродливіша за першу, і, хоча про шлюб із нею просило багато могутніх володарів, вона ніколи ні за кого не хотіла йти заміж, аж поки завдяки її відлюдному і святому життю всі стали прозивати її втраченою святою, вважаючи, що жінці такого високого стану, обдарованій такою красою, жінці, про шлюб із якою просило так багато значних осіб, не годиться жити таким життям. Тим часом король Ґарінтер, що вже дожив до похилих літ, інколи, щоб дати відпочинок душі, сідав верхи і їздив на полювання. Отже, вибравшись одного разу зі свого міста, яке називали Алімою, він — сам, без загоничів і мисливців — їхав по лісу, проказуючи молитви, й побачив ліворуч від себе, як один лицар завзято б'ється з двома

іншими, тих двох він знав, то були його васали, проте надто зарозумілі, з поганими манерами і численною ріднею, вони вже завдавали йому чималого смутку. А от лицаря, який бився з ними, не міг упізнати і, оскільки не був певен ані в сміливості самотнього лицаря, ані в полохливості двох його супротивників, зупинивсь і приглядався здалеку до битви, яка скінчилася зрештою тим, що невідомий лицар переміг і власноруч убив їх обох. Коли це сталося, лицар пішов у бік короля і, тільки-но побачивши його, запитав:

— Добродію, що це за країна, де нападають отак на мандрівних лицарів?

Король на те відповів:

— Не дивуйтеся, лицарю, бо тут, як і в інших країнах, є добрі лицарі і лихі, а ті, про кого ви кажете, заподіяли багато зла і несправедливості не тільки численним людям, а й навіть самому королю, своєму сеньйорові, проте він не мав змоги чинити над ними правосуддя: у них численна рідня, і вони завдали величезних збитків та шкоди, і то навіть на цій горі з густим лісом, де ви зіткнулися з ними.

Лицар тоді мовив:

— Саме цього короля, про якого ви кажете, я й прийшов шукати з далекої землі і привіз йому новини про його великого приятеля, тому, якщо ви знаєте, де можна знайти його, проситиму вас розповісти мені.

— Якщо ми вже зустрілися, — відповів король, — то не приховую від вас правди: знайте достеменно, що я той король, якого ви шукаєте.

Лицар тоді зняв щит і шолом, віддав їх своєму зброєносцю і став обіймати короля, кажучи, що я король Періон Гальський і дуже хотів познайомитися з вами.

Великою була ж радість обох королів, що здивалися так несподівано, вони розмовляли про різні речі й пішли в той бік, де були мисливці, щоб повернутися в місто, але трапився їм по дорозі олень, що, зацькований і виснажений, утік від загоничів, тож обидва королі пустили коней учвал, наміряючись убити його, але сталося по-іншому, бо з лісової гущавини попереду них вискочив лев, кинувся на оленя й забив його, роздерши могутніми пазурами, а потім сміливо і невдоволено обернувся проти королів. Побачивши його таким, король Періон промовив:

— Таж не будеш ти такий сердитий, щоб не лишити нам частину здобичі!

Узявши зброю, він спішився з коня, що, злякавшись могутнього лева, не хотів іти вперед, підняв щит перед собою і з мечем у руці пішов до лева, незважаючи на гучні застороги короля Гарінтера. Лев одразу покинув здобич і помчав до королів, скочив зверху на Періона, прагнучи задерти його, але король не втратив ані духу, ані сили, штрикнув звіра мечем у живіт, заподіявши йому смерть, а вкрай переляканий король Гарінтер сказав собі: «Не без причини він має славу найкращого лицаря світу».

Невдовзі по тому зібралися всі мисливці і король звелів покласти на двох простих коней лева та оленя і доправити їх у місто, для містян то була превелика радість. А королева, попереджена про появу такого значного гостя, вже звеліла пишно опорядити зали й накрити столи. За столом, що стояв на помості, сиділи королі, а за стіл поряд сіла Елісена, донька Гарінтера. Отже, частували всіх там так, як і годиться в домі доброго і щедрого чоловіка. Насолоджуючись учтою, принцеса, що була напрочуд вродлива, і король Періон, теж непоганий на вроду, та ще й славний в усіх закутках світу своїми бойовими звиятками, вряди-годи поглядали одне на одного, і велика цнотливість та святе життя Елісени лише посприяли тому, що вона палко й без вороття закохалася, та й король закохався в неї, бо ще досі мав вільне серце, не прив'язане до жодної іншої жінки, тож через це обоє протягом усієї учти майже нетямилися. Коли встали з-за столів, королева хотіла повести їх до своїх світлиць, але в Елісени, що підводилася, випав із подолу дуже гарний перстень, який, миючи руки, вона зняла з пальця, а розхвилювавшись, забула потім знову вдягти, тож тепер нагнулася підібрати, та й король Періон, опинившись поряд, хотів підняти перстень і подати їй, їхні руки торкнулися, король узяв її руку й потис. Елісена густо почервоніла і, дивлячись на короля закоханими очима, сказала йому тихенько, що дякує за послугу.

— Ох, сеньйоро, — мовив він, — ця послуга не остання, я все своє життя служив би вам!

Елісена страшенно збентежилася, тож, як пішла вслід за матір'ю, задивилась кудись у простір і майже нічого не бачила; принцесу опанувала велика й незнана мука, яка з такою силою взяла верх над її

колишніми думками, що, не маючи змоги терпіти її, вона розповіла про свою таємницю служниці, якій дуже довіряла, Даріолеті на ймення, і зі слізьми на очах та зболеним серцем просила її поради, як можна було б дізнатися, чи кохає король Періон якусь іншу жінку і чи той такий закоханий погляд, яким він дивився на неї, породжений тим самим непогамовним чуттям, яке зародилося в її серці. Служниця, злякавшись такої раптової зміни в людині, що вже й на себе не була схожа, змилосердилася над тими жалісливими сльозами і сказала:

— Сеньйоро, я добре бачу, що кохання, отой тиран, розпалило у вас незмірну пристрасть, і тепер у вашій голові не лишилося місця, де б могли мати притулок порада чи розум, і тому я, дотримуючись не свого обов'язку служіння вам, а радше покори вашій волі, вчиню так, як ви мене просите, і то найчеснішим способом, до якого мені дадуть змогу вдатися мій убогий розум і велике бажання прислужитися вам.

Після цих слів служниця пішла до кімнати, де розмістився король Періон, і натрапила під її дверима на зброєносця, що ніс одяг своєму сеньйорові, й мовила йому:

— Друже, ідіть собі кудись і робіть що-небудь, нехай я побуду з вашим сеньйором і подбаю про нього.

Зброєносець, подумавши, що це діється задля вшанування ще з більшою честю його сеньйора, дав їй одяг і пішов звідти. Служниця зайшла до кімнати, де король спочивав на ложі, а він, тільки-но побачивши її, одразу впізнав, що це та служниця, з якою, як він бачив, найчастіше розмовляла Елісена, немов довіряла їй більше, ніж будь-якій іншій служниці, і подумав, що вона, безперечно, прийшла не без певних ліків від його нестерпно тужливого жадання, тому з серцем, що аж затрепетало, звернувся до неї:

— Добра діво, чого ви хочете?

— Дати вам одяг, — відповіла служниця.

— Одягти годилося б і серце, бо без насолоди та радості воно мов пограбоване й голе.

— Це ж як? — здивувалася служниця.

— Я прийшов у цей край, — відповів король, — маючи цілковиту свободу, і боявся тільки пригод, які могли б спіткати мене в збройних сутичках, але, не знаю, як і сталося, зайшовши в дім ваших сеньйорів,

я дістав смертельну рану, тож якщо ви, добра діво, подбаєте для мене про якісь ліки від неї, я б щедро винагородив вас.

— Звичайно, сеньйоре, — відказала служниця, — я б дуже тішилася службою такому високому володареві й такому доброму лицареві, як ви, якби знала, що маю робити.

— Якщо ви, — мовив король, — пообіцяєте мені як вірна служниця зберігати таємницю й розкривати її тільки тоді, як є слухна причина, я розповім вам.

— Кажіть без жодних сумнівів, ваші слова я збережу тільки для себе, — запевнила служниця.

— Отже, подруго моя і сеньйоро, я розповім вам, що я замилювався дивовижною вродою вашої сеньйори Елісени, тож тепер мені завдають тортур смуток і скорбота, я ніби от-от помру і не зможу простити собі цієї смерті, якщо не знайдеться певних ліків.

Служниця, що, коли йшлося про таке, достеменно знала серце своєї сеньйори, бо ж та розповіла їй усе, дуже зраділа, почувши ці слова, й сказала королю:

— Мій сеньйоре, ви як король ревніше, ніж будь-хто інший, зобов'язані в усьому дотримувати правди, а як лицар ви, як шириться про вас слава, подолали задля утвердження правди силу небезпек і злигоднів, тож, якщо пообіцяєте мені взяти Елісену, як настане слухна пора, за дружину, я приведу її туди, де втішиться не тільки ваше серце, а й її, що не менше, а то й більше від вашого болить і страждає від тієї самої пекучої рани; а якщо не дасте обіцянки, то не побачите моєї господині і я не повірю, що ваші слова натхнені щирим і чесним коханням.

Щоб і сталося те, про що ви почули, король, чия тверда воля полягала в прагненні мати ласку Господню, взяв меч, що був коло нього, поклав праву руку на хрест руків'я й проказав:

— Присягаю на цьому хресті й мечі, яким мене посвятили в лицарі, що я, діво, виконаю ваше прохання, а також зроблю все, про що мене проситиме ваша сеньйора Елісена.

— Тож тепер спочивайте, — сказала служниця, — бо й мені треба виконати пообіцяне.

Вийшовши від короля, служниця повернулася до господині й розповіла про свою розмову з ним, сповнивши її душу великою

радістю, тож сеньйора обійняла служницю й мовила:

— Моя щира подруго, коли я дочекаюся пори, як уже триматиму в обіймах того, кого завдяки вам я матиму за сеньйора?

— Я зараз розповім, — заходилася пояснювати служниця. — Як ви, сеньйоро, знаєте, в кімнаті, де перебуває король Періон, є двері, які виходять у сад, і ваш батько інколи, щоб відпочити, виходить ними; тепер ті двері приховані завісами, але я маю від них ключ, бо, як король виходить у сад, відмикаю їх, тому, коли настане ніч і всі спочиватимуть у палаці, ми зможемо зайти ними, і ніхто й не помітить нас, а як настане пора повертатися, я гукну вас і знову вкладу у ліжко.

Елісена, почувши пояснення, була така приголомшена передчуттям насолоди, що й слова не могла мовити, а отямившись, сказала служниці:

— Моя подруго, все, що я маю, належить вам, але як станеться те, про що ви кажете, якщо мій батько буде в кімнаті разом із королем Періоном: адже, якщо помітить нас, ми опинимось у великій небезпеці.

— А це вже лишіть мені, — заспокоїла служниця. — Я подбаю.

На цьому господиня і служниця поклали край розмові, а королі, королева та принцеса Елісена провели цей день, як і завжди, за обідом і за вечерею. Коли звечоріло, Даріолета відвела вбік зброєносця короля Періона і запитала його:

— Ох, друже, скажіть мені, чи шляхетний ви чоловік?

— Звісно, — запевнив він, — я ще й син лицаря, але чому ви запитуєте?

— Зараз скажу, — відповіла вона. — Я б хотіла дізнатися від вас одну річ і прошу вас в ім'я віри в Господа, яку ви маєте, та ім'ям короля, вашого сеньйора, розповісти про неї.

— Присягаюся святою Марією, — мовив зброєносець, — я розповім вам усе, що знаю, якщо це не зашкодить моєму сеньйорові.

— Я згодна й запевняю вас, — хрестилася служниця, — що ані я не запитаю вас про щось на шкоду йому, ані ви не маєте слухності, застерігаючи мене, бо ж я тільки хочу, щоб ви сказали мені, яку діву ваш сеньйор любить надмірною любов'ю.

— Мій сеньйор, — відповів зброєносець, — любить їх усіх однаково, бо я, тут годі сумніватися, не знаю жодної, яку б він любив

так, як ви кажете.

Поки вони розмовляли, надійшов король Гарінтер і, побачивши Даріолету зі зброєносцем, гукнув її й запитав:

— Що за розмови в тебе зі зброєносцем короля?

— Ради Бога, сеньйоре, я зараз розповім. Він погукав мене й повідомив, що його сеньйор має звичай спати сам, тому його, звісно, дуже бентежитиме ваше товариство.

Король відступив від служниці, пішов до короля Періона й сказав йому:

— Сеньйоре, мені треба дати раду багатьом речам у моєму господарстві, тож я встану ще вдосвіта і тому, щоб не завдати вам клопоту, вважаю за краще, якщо ви самі спочиватимете в кімнаті.

— Чиніть, сеньйоре, — відповів король Періон, — так, як вам більше до вподоби.

— Тож для мене буде краще так, — мовив Гарінтер, збагнувши, що служниця казала правду, і одразу звелів слугам винести своє ложе з кімнати короля Періона. Даріолета, побачивши, що справді сталося за бажанням її, пішла до своєї господині Елісени й розповіла про все, що відбулося.

— Люба подруго, — озвалася принцеса, — тепер я вірю, що Господь виправить усе, бо те, що нині видається начебто гріхом, згодом буде на славу йому. Скажи мені, що ми робимо, бо велика радість, яку я відчуваю, позбавила мене значної частки розуму.

— Сеньйоро, — нагадала служниця, — ми зробимо цієї ночі те, про що домовлялися, двері кімнати, про які я казала вам, уже незамкнені.

— Тож я доручаю вам обов'язок повести мене туди, як настане пора.

Отже, обидві діви чекали, поки всі полягають спати.

РОЗДІЛ І

ЯК ПРИНЦЕСА ЕЛІСЕНА ТА ЇЇ СЛУЖНИЦЯ ДАРІОЛЕТА ПІШЛИ В КІМНАТУ КОРОЛЯ ПЕРІОНА.

Коли всі люди вже поснули, Даріолета підвелася й повела Елісену в самій сорочці на голому тілі, як і лежала в ліжку, прикривши її зверху плащем, обидві діви вийшли в сад, де яснів місяць уповні. Служниця глянула на сеньйору та, розкривши плащ, оглянула її тіло і скрикнула в захваті:

— Сеньйоро, в добру годину народився лицар, що володітиме вами цієї ночі!

І додала, що сеньйора — найвродливіша діва у світі і обличчям, і тілом. Елісена лише всміхнулася:

— А про мене можеш сказати, що народилася я під щасливою зорею, якщо ведуть мене до такого лицаря!

Отак дійшли обидві до дверей кімнати. Елісена прийшла до лицаря, якого любила найдужче в світі, тож і тремтіла всім тілом і не могла вимовити жодного слова, а як торкнулася дверей, щоб відчинити, король Періон, що мав на серці тяжкий смуток і довго не міг заснути, плакаючи надію, яку дала йому служниця, зрештою таки знемігся і сон подолав його, він заснув, і йому наснилося, як у його кімнату крізь потаємні двері хтось зайшов, він не знав, хто саме, підійшов до нього, розвів йому руки в боки, видер серце з грудей і жбурнув у річку, а король запитав:

— Чому ви скоїли таку жорстокість?

— Це пусте, — відмахнувся той чоловік, — там у вас є ще друге серце, яке я теж заберу у вас, хоч і не з моєї волі.

Король, відчувши тяжку муку, прокинувся від переляку і став ревно хреститися. Саме цієї миті діви відчинили двері й зайшли, а він, боячись через той сон якоїсь зради, підняв голову й побачив між завісами відчинені двері, про які нічого не знав, а оскільки тепер у двері полилось і місячне сяєво, помітив невиразні дівочі тіні. Отже, зіскочив із ложа, де спочивав, схопив меч та щит і рушив назустріч їм. Даріолета, побачивши його таким, запитала:

— Сеньйоре, що це? Киньте зброю, бо проти нас вона слабенький захист.

Король, упізнавши її, глянув і побачив ще й Елісену, свою найкоханішу, тож кинув меч і щит на землю, накрився плащем, що лежав коло ложа, бо ж інколи вставав із нього, підійшов і взяв в обійми свою сеньйору, та й вона пригорнулася до нього, бо ж любила більше, ніж себе. А Даріолета сказала їй:

— Лишайтеся, сеньйоро, з цим лицарем, бо, хоча досі я захищала вас як незайману дівчину від багатьох інших чоловіків, і так само й він захищався від багатьох інших дів, ваших сил уже не вистачить, щоб захищатись одне від одного.

Даріолета пошукала очима меч, де кинув його король, узяла його як знак присяги і обіцянки, яку дав король про шлюб із її господинею, і вийшла в сад. Король лишився сам зі своєю подругою і в світлі трьох смолоскипів, які горіли в кімнаті, розглядав її, йому здавалося, ніби в ній поєдналася вся краса світу, він вважав, що йому напрочуд пощастило, бо ж Господь привів його в цей край; отже, обійнявшись, молодята пішли і лягли на ложе, де в тієї, що мала дивовижну вроду і молодість і так довго боронилася від численних принців і вельмож, які просили її руки, а вона зберігала дівочу свободу, менше ніж за один день, дарма що її думки перебували якнайдалі від цього наміру, кохання розірвало линви її святого і чесного життя, спонукало втратити його, і відтепер вона назавжди стала жінкою. Під цими словами слід розуміти, що жінки, які відвертають свої думки від земного життя, зневажають велику красу, якою обдарувала їх природа, свіжість молодості, що стоїть незмірно вище від краси, зрікаються пороків і насолод, якими могли б тішитися завдяки надмірним багатствам своїх батьків, і прагнуть задля спасіння душі замкнутися в злидєнних келіях, покійно жертвуючи свободою своєї волі, підпорядковують її чужій волі, дивляться, як минає їхній час без слави і почестей світу, і знають, що їхні сестри та родички насолоджуються ними, тож такі жінки мусять із великою обережністю затикати вуха, заплющувати очі, відмовлятися, вигадуючи різні причини, від зустрічей із родичами та сусідами, збиратися для побожних роздумів і святих молитов, вважаючи їх за справжні насолоди, хоча це таки справді насолоди, і бояться, боїміто слова та погляди інших людей

зашкоджають їхнім святим намірам, але не так стається з тими, хто подібно до вродливої принцеси Елісени, що після тривалого часу, коли берегла себе, змінила, тільки-но побачивши дивну красу короля Періона, свої наміри так, що — якби не скромність служниці, яка прагнула відновити її честь шлюбом — насправді, хоч як подивись, була ладна докотитись до найтяжчого і найглибшого нечестя, як можна було б сказати й про багато інших жінок у цьому світі, — тих, хто, не дослухаючись до засторог, чинить так і чинитиме далі, незважаючи на ці слова. Коли обоє молодят насолодилися втіхою, Елісена запитала короля Періона, чи скоро він вирушає, а він на те мовив:

— Чому, ласкава сеньйоро, ви запитуєте про це?

— Бо незмірне щастя, — відповіла вона, — яким я насолоджуюсь і яке поклало край моїм смертним бажанням, уже загрожує мені тяжким смутком і лихом, що їх завдасть мені ваша відсутність, бо тоді я буду ближче до смерті, ніж до життя.

Почувши такі причини, король проказав:

— Не бійтеся цього, бо, хоча моє тіло позбудеться вашої присутності, моє серце лишиться разом із вашим, і це дасть силу нам обом: вам — щоб терпіти, а мені — щоб я повернувся, бо без мого серця немає такої могутньої потуги, яка могла б затримати мене.

Даріолета, побачивши, що вже пора виходити від короля, зайшла до кімнати й нагадала:

— Сеньйоро, я знаю, що іншого разу вам більше, ніж тепер, подобалося б іти зі мною, але годиться, щоб ви встали і ми пішли, бо вже пора.

Елісена підвелася з ложа, і король утішив її:

— Я б затримався тут набагато довше, ніж ви думаєте, і то задля вас, але прошу вас ніколи не забути цієї кімнати.

Діви пішли в свої ліжка, а король лишився в своєму, дуже задоволений подругою, але знову злякався сновиддям, про яке ви вже чули, і йому дуже хотілося б повернутись до рідного краю, де тієї пори було багато мудреців, які вміли розгадувати й тлумачити такі сновиддям, та й він сам щось знав, навчившись чогось замолоду.

Король Періон гостював у палаці й насолоджувався тим гріхом і втіхою десять днів, розважаючись щоночі зі своєю найкоханішою подругою, а як минув той час, він, приборкавши свою волю і не

зважаючи на сльози своєї сеньйори, яких текло немало, вирішив їхати. Отже, попрощався з королем Гарінтером і королевою, одягнув увесь свій обладунок, а як хотів пов'язати на пояс меч, ніде не знайшов його й не посмів запитати, хоч як йому стало прикро, бо меч був добрий і гарний; учинив-бо так, щоб не викрили його кохання з Елісеною і не завдати прикрощів королю Гарінтеру, тому й попросив свого зброєносця дати інший меч, і, озброївшись отак, не вдягнувши лише рукавиць і шолома, сів верхи на коня і в товаристві лише зброєносця поїхав по дорозі просто до свого королівства. Але перед тим мав розмову з Даріолетою, що розповідала про тяжкий смуток його подруги і самотність, яка судилася їй, а він сказав служниці:

— Ох, моя подруго, я доручаю її вам, немов серцю своєму!

Потім зняв із пальця один дуже коштовний перстень із тих двох, які мав, кожен кращий від іншого, і звелів дати його Елісені як знак свого кохання. Отак Елісена лишилась у великій самотності і з тяжкою тугою за своїм другом, тож якби не служниця, що втішала й підтримувала її, могла б страждати від несвітського горя, але, розмовляючи з нею, відчувала певну полегкість.

Отак минав час, аж поки Елісена відчула, що вагітна, і втратила апетит і сон, і рум'янець на обличчі. Тепер смуток і страждання стали ще тяжчі, і то не без причини, бо тієї пори існував закон, що будь-яка жінка, хоч якого високого і заможного стану, аж ніяк не може уникнути смерті, якщо застукають, що вона вдалася до розпусти. Цей жорстокий і лихий звичай існував аж до появи звиятного короля Артура, що був найкращим із тамтешніх королів і скасував цей закон тоді, як убив Флояна в битві перед брамою Парижа. Проте цей закон підтримували багато королів, які правили в роки від Лісуарте до Артура. А втім, навіть думати було годі, щоб якимось повідомити друга Елісени, такого молодого й гордого серцем, що ніколи й ніде не ставав на спочинок, хіба що з думкою здобути честь і славу, і блукав по різних краях як мандрівний лицар. Отже, Елісена ніде, ні в якій подобі не бачила порятунку для свого життя, але її гнітив не так страх, що по смерті не бачитиме світу, як брак змоги бачити свого любого сеньйора і щирого друга. Але всемогутній Господь, із волі якого й сталося це все, бо ж він удався до святої послуги, наділив Даріолету такою силою і розумом, що їх вистачило, щоб із Господньою допомогою зарадити тій скруті, як

ви зараз і почуєте. У палаці короля Гарінтера була відокремлена склепінчаста кімната над річкою, що текла поряд, та кімната мала маленькі залізні двері, крізь які діви виходили інколи відпочивати до річки, і стояла пустою, в ній ніхто не жив, тож Елісена, за порадою Даріолети, звернулася до батька-матері, просячи дозволу жити там задля поправки свого поганого здоров'я й задля самотнього життя, якого завжди прагнула, задля молитов, яким ніхто не перешкоджатиме, крім Даріолети, що знає про її слабування, прислужуватиме й товаришитиме їй, і вони радо дозволили доньці, думаючи, що вона прагне лише поправити здоров'я тіла і зміцнити душу суворим життям, дали ключ від маленьких дверей служниці, щоб вона берегла його і відімкнула двері тоді, коли їхня донька захоче спочити там.

Елісена, перебравшись до кімнати, про яку ви щойно почули, і почувуючись вільніше, бо ж опинилася там, де, як їй видавалося, могла уникнути небезпеки краще, ніж будь-де в іншому місці, порадилася зі служницею, що робити потім із народженим немовлям.

— Ну, сеньйоро, — мовила служниця, — нехай помре, щоб ви були вільні.

— Ох, свята Маріє, — заперечила Елісена, — як я можу погодитись убити плід, народжений від того, кого в світі я люблю найдужче?

— Не переймайтеся цим, — переконувала служниця, — бо якщо вб'ють вас, то і його не лишать.

— Хоч я й загину як винна, — не погоджувалась Елісена, — не хочу, щоб гинула невинна дитина.

— Припинімо тепер цю передчасну розмову, — сказала служниця, — але було б великим безумством рятувати щось без користі, прирікаючи на смерть і вас, і вашого коханого, бо без вас він не зможе жити, а якщо ви лишитесь живі, будуть у вас інші сини та доньки, які змусять забути про цю дитину.

Але служниця була дуже кмітлива й керувала нею Господня ласка, тому й прагнула знайти засіб поправки до того, як здіймуть тривогу. І був той засіб такий: вона взяла чотири дошки, такі широкі, щоб у них, як скласти докупи, могла поміститися, наче в скрині, дитина в пелюшках, і такі довгі, як меч, додала якісь речовини в смолу, якою можна скріпити їх, тож вода не потрапить усередину, і зберігала це все під своїм ліжком, а Елісена й не знала нічого; згодом служниця

власноруч склеїла дошки тією міцною смолою, і то так рівненько і вправно, наче працював майстер. Потім показала той виріб Елісені й запитала:

— Навіщо, на вашу думку, зроблено цю штуку?

— Не знаю, — розгубилася Елісена.

— Дізнаєтесь, коли буде потреба, — запевнила служниця.

— Не має значення, — заперечила Елісена, — що роблять або кажуть, якщо я невдовзі втрачу свій спокій і радість.

Служниця тяжко зажурилася, побачивши Елісену в такому стані, на очах у неї забриніли сльози, і вона мерщій підвелася, прагнучи приховати свій плач.

Небагато минуло й часу, як Елісені настала пора народжувати, біль від переймів був новим і дивним для неї, тож серце вкрай засмутилося, а оскільки їй не годилося ані стогнати, ані скаржитись, страх через це став удвічі більшим. Але невдовзі з волі Господа всемогутнього вона народила без ускладнень сина, і служниця, взявши його на руки, побачила, що він гарний, — якби ж тільки щастя мав! — і не забарилася виконати потрібне згідно зі своїм попереднім задумом: спеленала дитину в розкішні тканини, поклала її коло матері й принесла ту зроблену скриню, про яку ви вже чули, тож Елісена запитала її:

— Що ви хочете робити?

— Покласти дитину сюди і вкинути в річку, — відповіла Даріолета. — Як пощастить, матиме притулок.

Мати тримала дитину в руках, гірко плакала і приказувала:

— Маленький мій сину, як тяжко мене гнітить ваше лихо!

Служниця взяла чорнило та пергамент і написала лист, де зазначила: «Це Амадіс Безчасний, син короля». Написала «Безчасний», бо думала, що жити йому недовго. А саме ім'я було в тих краях дуже шанованим, бо так звали святого, опіці якого служниця доручила дитину. Увесь цей лист вона покрила воском, прив'язала до шнурка й почепила дитині на шию. На той самий навощений шнурок Елісена нанизала й перстень, який дав їй король Періон, як прощався з нею, й одразу поклала дитину всередину, в скриню, туди ж поклали і меч короля Періона, якого він першої ночі, коли спав з Елісеною, кинув на землю, як ви вже чули, і який зберігала служниця, і, хоча йому бракувало цього меча, він

не наважився запитати про нього, щоб король Гарінтер не напустився з гнівом на тих, хто заходив до кімнати.

Потім служниця накрила скриню дошкою зверху, що була так добре припасована, а її руки так добре зашпаклювали її, що ані вода, ані будь-що інше не потрапило б усередину, взяла скриню в руки, відчинила двері, поклала її на воду й пустила, а швидка й бурхлива течія понесла її до моря, до якого було не більше половини ліги. Саме тієї пори зайнялася вранішня зоря і сталося надзвичайне диво, одне з тих, які творить найвищий Господь, коли йому до вподоби: у морі плів корабель, на якому подорожував лицар із Шотландії разом із дружиною, що в Малій Бретані народила сина на ймення Гандалін, самого лицаря звали Гандалес, і, плывучи до Шотландії, вони побачили того ясного ранку скриню, яка плавала в морі. Лицар гукнув чотирьох моряків, наказав їм негайно спустити човен і дістати скриню, що вони швиденько й зробили, хоча скриня була вже далеченько від корабля. Лицар узяв скриню в руки, зняв верхню дошку, побачив хлопчика, взяв його на руки й проказав:

— Він із якогось доброго дому.

Дійшов такого висновку через розкішні пелюшки, перстень і меч, що видався йому дуже гарним, а потім став проклинати жінку, яка через страх так жорстоко позбавила захисту таку малу дитину, згодом, зберігши всі ті речі, попросив дружину виховати хлопчика, і вона звеліла дати йому грудь тій самій мамці, що вигодовувала Гандоліна, її сина, немовля стало ссати з великим апетитом, і лицар та його дружина дуже зраділи. За доброї погоди вони й далі плвли по морю, аж поки дісталися шотландського міста, яке мало назву Анталья, а вирушивши звідти, прибули до замку, одного з найкращих у тому краї, там лицар і виховував хлопчика, наче рідного сина, та й усі вважали, що то його син, бо від моряків годі було почути про його походження, на кораблі, що належав лицарю, вони вже попливли в інші краї.

РОЗДІЛ II

ЯК КОРОЛЬ ПЕРІОН ЇХАВ ПО ДОРОЗІ ЗІ СВОЇМ ЗБРОЄНОСЦЕМ І ВІДЧУВАВ У СЕРЦІ БІЛЬШЕ СМУТКУ, НІЖ РАДОСТІ.

Король Періон, вирушивши з Малої Бретані, як уже розказано вам, відчував у своїй змученій душі тяжкий смуток, і то через велику самотність, бо ж не було з ним його подруги, яку щиро покохав усім серцем, а ще через сон, що, як ви чули, приснився йому тоді. Отже, прибувши в своє королівство, послав по всіх своїх заможних людей і звелів єпископам привести з собою найосвіченіших кліриків, які жили в його землях і мали розтлумачити його сон.

Васали, дізнавшись, що король повернувся і скликає їх, як і багатьох інших людей, поїхали до нього з великим прагненням побачити його, бо всі дуже любили свого володаря і їхні серця не раз засмучувалися, коли вони чули про запеклі збройні сутички, в яких він брав участь, бо ж боялися втратити його, саме тому й прагнули, щоб він був із ними, але ніколи не досягали цього, бо його мужнє серце задовольнялося тільки тоді, коли тіло зазнавало великих небезпек. Король розмовляв із васалами про стан королівства та інші речі, які діялися в його володіннях, але завжди видавався сумним, і це тяжко смутило васалів. А як уже повірішували справи, король звелів васалам повернутися в їхні землі й лишив коло себе тільки трьох кліриків, дуже тямущих, як він знав, у тому, що цікавило його; повів їх із собою до своєї каплиці і там звелів їм присягнути на святих дарах, що у відповідь на його запитання вони казатимуть правду, не боячись повідомити її, хоч яка вона може бути тяжка. Потім наказав своєму капелану вийти і лишився з самими кліриками. Розповів їм свій сон, про який ви вже чули, і попросив розтлумачити, що він може означати. Один клірик, що звався Унґан Пікардійський і мав найбільше знання, мовив:

— Сеньйоре, сновиддя — річ марна, тож треба й думати, що вони такі, та оскільки вам до вподоби, щоб ваше сновиддя мало якесь значення, дайте нам трохи часу, щоб ми могли добачити його.

— Нехай буде так, — погодився король, — і даю вам для цього дванадцять днів.

І звелів їм розділитися, щоб протягом цього часу вони не бачились і не розмовляли один з одним.

Кожен клірик якомога краще й докладніше склав свої судження та висновки, і всі троє вчасно прийшли до короля, що відвів убік Альберта Шампанського та сказав йому:

— Ви вже знаєте, в чому запряглися мені, тож кажіть тепер.

— Нехай прийдуть інші, — відказав клірик, — і я скажу перед ними.

— Нехай, — погодився король і звелів погукати їх.

А коли всі вже сиділи разом, той клірик заговорив:

— Сеньйоре, я розповім тобі, як я розумію твій сон. Мені здається, що кімната, яка була добре замкнена і до якої, як ти бачив, хтось зайшов через маленькі двері, означає, що ти, королю, не замкнений і не під сторожею, бо через якусь частину твоїх земель щось зайде і забере в тебе дещо; як та рука, що поклала твої руки вздовж тіла, вирвала тобі серце і жбурнула в річку, отак і в тебе заберуть місто або замок і ти не зможеш відвоювати його назад.

— А друге серце, — запитав король, — що означає, що воно лишилося мені і я можу втратити його всупереч чийсь волі?

— Це, — відповів наставник, — на мою думку, означає, що хтось інший увійде в твою землю, щоб і собі забрати щось таке, проте змушений силою когось третього, хто наказує, а не своєю волею, і тут, сеньйоре, я вже не знаю, що можна ще сказати вам.

Король попросив другого клірика, Анталеса на ймення, розповісти, що спало йому на думку. Той погодився з усім, що казав попередній клірик, і додав:

— Хіба що, як підказує мені мій талант, це вже сталося, і то з вини того, хто найдужче тебе любить, і це дивує мене, бо й тепер ще нічого не втрачено з твого королівства, а якби й сталося таке, то не з вини людини, яка тебе дуже любить.

Почувши це, король усміхнувся, бо ці слова видалися йому пустими. Але Унган Пікардійський, що знав набагато більше від перших двох, опустил голову і щиро розсміявся, а це траплялося з ним украй рідко, бо ж був від природи чоловік нетовариський і сумний. Король глянув на нього й попросив:

— А тепер, наставнику, розкажіть, що знаєте ви.

— Сеньйоре, — озвався він, — на щастя, я бачу речі, які можна розкрити тільки тобі одному.

— Тож вийдіть усі, — звелів король.

Двері зачинили, і вони лишилися вдвох. Наставник заговорив:

— Знай, королю, що я сміявся з тих недавно почутих слів, мовляв, те вже сталося, і то з вини людини, яка найдужче любить тебе. А тепер я хочу сказати тобі про те, що ти ревно приховуєш і думаєш, ніби ніхто не знає про це. Ти любиш там, де вже здійснилася твоя воля, і то навдивовижу вродливу жінку. — А потім клірик описав усі риси тієї красуні, немов бачив її перед собою. — А про кімнату, де, як сам бачив, ти був замкнений, ти, безперечно, знаєш: адже вона хотіла зняти з твого серця і зі свого увесь смуток і переживання, і зайшла без твого відома через двері, яких ти не помітив, тож руки, покладені вздовж тіла, означають єднання вас обох, а видерте серце означає сина або доньку, тобто дитину, яку вона матиме від тебе.

— Але ж, наставнику, — запитав король, — про що тут ідеться, якщо вона жбурнула його в річку?

— Цього, сеньйоре, не прагни знати, бо не буде тобі з того добра.

— І все-таки, — наполягав король, — скажіть мені і не бійтеся.

— Оскільки така воля твоя, — мовив клірик, — хочу мати від тебе запоруку, що через мої слова ти ніколи не матимеш гніву на ту, що так кохає тебе.

— Обіцяю, — сказав король.

— Отже, знай, — розповідав наставник, — те, що ти бачив, як жбурляють серце в річку, означає, що вона так само викине й дитину, яку народить від тебе.

— А друге серце, яке лишилося, — нетерпеливився король, — що означає?

— Ти маєш знати, — відповів наставник, — що одне варте другого, ти матимеш другу дитину і якимсь чином утратиш її всупереч волі жінки, через яку ти тепер утратиш першу дитину.

— Тяжкі речі ти сповістив мені, — зітхнув король, — і нехай Господу буде вгодно засвідчити ласку, щоб із другою дитиною не сталося справді так, як учинить тепер моя кохана сеньйора.

— Того, що діється з ласки і волі Божої, — заперечив наставник, — ніхто не може ані порушити, ані знати, який буде кінець, і тому люди не повинні через це ані засмучуватись, ані радіти, бо дуже часто і лихе, і добре, що, як здається їм, може спіткати їх, стається в іншій подобі, ніж вони сподівалися. І ти, шляхетний королю, викинь зі своєї пам'яті все, про що ти тут так ревно прагнув дізнатися, зосередься й молися Господу повсякчас, щоб він і в цьому, і геть в усьому робив те, на що є його свята воля, бо це, безперечно, найкраще.

Король Періон був дуже задоволений тим, що прагнув дізнатися, а ще дужче задоволений цією порадою Унгана Пікардійського, тож завжди дослухався до нього, а водночас робив йому чимало добра і обдаровував ласками. Коли король рушив до палацу, та назустріч йому трапилася діва, не так гарна, як обвішана прикрасами, і сказала йому:

— Знай, королю Періоне: коли ти знайдеш утрачене, лицарство Ірландії втратить свій цвіт.

Сказала і зникла, мов і не було її, а король лишився, думаючи про її слова та про інші речі.

Автор припиняє розповідати про це і звертається до юнака, якого виховував Ґандалес і який звався Юнаком Морським, бо таке йому дали ім'я; лицар дон Ґандалес із дружиною виховували його з ревною турботою, тож він став таким гарним, що дивувалися всі, хто бачив його. Одного дня озброєний Ґандалес, що хоч як подивись, був добрим і дуже хоробрим лицарем і завжди супроводив короля Ланґінеса в миті, коли доходило до зброї, поїхав верхи разом із королем, що хоч і запросив його, сам був без зброї, хоча раніше ревно брався до неї. Отож їдучи, як я вам сказав, при зброї, лицар натрапив на діву, яка сказала йому:

— Ох, Ґандалесе, якби багато високих достойників знали те саме, що і я, тобі зітнули б голову!

— Чому? — здивувався він.

— Бо ти маєш наготові їхню смерть, — відповіла діва.

Знайте, це була та сама діва, яка казала королю Періону, що коли він знайде утрачене, лицарство Ірландії втратить свій цвіт. Ґандалес, нічого не розуміючи, попросив:

— Діво, ради Бога святого, я прошу вас розповісти, що це означає.

— Я не скажу тобі, — мовила вона, — але це таки станеться.

Діва помчала від Гандалеса своїм шляхом, а він думав про її слова, але, проїхавши добрий шмат дороги, побачив, як вона поспіхом вертається верхи й кричить йому:

— Ой, Гандалесе, допоможи мені, бо загину!

Він придивився й побачив, як услід за нею мчить лицар із мечем у руці, тож Гандалес підстрожив коня, став поміж ними й запитав:

— Пане лицарю, нехай спіткає вас кара Господня, чого ви хочете від цієї діви?

— Чому, — обурился той, — ви хочете захищати її, якщо вона, вдавшись до ошуканства, занапастила мені і тіло, і душу?

— Про це я нічого не знаю, — мовив Гандалес, — але захищатиму радше її, бо жінок не карають отак, навіть якщо заслуговують.

— А от зараз побачите! — кинув лицар і, вклавши меч у піхви, під'їхав до дерева, де стояла дуже гарна дівчина, що подала йому щит і спис, помчав назустріч Гандалесу, той і собі рушив проти нього, і обидва вдарили списами в щити так, що списи розкололися в друзки, а потім зіткнулися кіньми і грудьми так безстрашно, що впали на стежку і коней потягли за собою, але мерщій підвелись і вже билися пішими, проте діва, яка втікала, невдовзі стала між ними й закликала:

— Лицарі, припиніть!

Лицар, що гнався за нею, одразу відступив убік, і вона сказала йому:

— Іди за мною.

— Піду охоче, — мовив він, — як за тією, кого люблю найдужче у світі.

Зняв щита з шиї, поклав меч, що був у руках, і став перед нею навколішки, Гандалес украй здивувався, а вона звернулася до лицаря, що стояв перед нею:

— Звеліть тій діві, що під деревом, негайно забиратися, а як не піде, зітніть їй голову.

Лицар обернувся до діви й крикнув:

— Ну, прояво, я й сам дивуюся, чому досі не зітнув тобі голову!

Діва збагнула, що її друг зачарований, сіла верхи на свого коня і одразу втекла. Друга діва проказала:

— Гандалесу, я дякую вам за ваш учинок. Нехай вам щастить, а якщо цей лицар ставився до мене недобре, я прощаю йому.

— Про ваше прощення я не знаю, але поєдинок ще не скінчився, якщо він не визнає своєї поразки.

— Лишіть його, — переконувала діва, — навіть якби ви були найкращим лицарем у світі, я зроблю так, що він вас переможе.

— Робіть собі, що можете, — відказав Ґандалес, — але я його не відпущу, якщо не поясните своїх слів, мовляв, я тримаю наготові смерть для багатьох високих достойників.

— Я розповім, — запевнила діва, — бо цього лицаря я люблю як друга, а тебе як свого помічника. — Вона відвела Ґандалеса вбік і мовила: — Присягни мені як вірний лицар, що ніхто інший ніколи не почує про це від тебе, поки я не звелю тобі.

Ґандалес присягнув, і діва пояснювала:

— Скажу тобі, що той твій знайда з моря стане квітом лицарства своєї доби. Перед ним здригатимуться могутні, усе, за що візьметься, він, на свою честь, доведе до кінця, і то там, де інші зазнали невдачі; здійсних таке, про що ніхто й не подумає, ніби за те могла взятися й довести до кінця людина зі своїм смертним тілом. Він приборкуватиме зарозумілих, буде нещадний серцем проти тих, хто цього заслуговує, але повім тобі й більше: це буде лицар, який найвірніше у світі плекатиме кохання, та й кохатиме так, як личить його високим звиятам: знай, що він королівського роду з обох сторін. Тепер ти знаєш, — розповідала далі діва, — і твердо вір, що все станеться так, як я казала тобі, а якщо розповіси кому про це, то матимеш від цього більше лиха, ніж добра.

— Ох, сеньйоро, — благав Ґандалес, — я прошу вас, ради Бога: скажіть, де я знайду вас для розмови про його добро.

— Цього не скажуть тобі ні я, ні будь-хто інший.

— Тож скажіть мені ваше ім'я, благаю вас задля вірності тому, кого ви найдужче любите у світі!

— Ти так присягаєш мені, що я назву його тобі, але той, кого я найдужче люблю у світі, найдужче мене не любить, і це той вродливий лицар, із яким ти бився, але я через це не припиню чинити з ним по своїй волі, тож чогось іншого він робити не зможе. Знай, що моє ім'я Урґанда Невідома, а тепер добре придивися до мене, а потім колись упізнай, якщо зможеш.

Ґандалес, що спершу дивився на діву й думав, що їй не більше ніж років вісімнадцять, побачив, що вона така стара й немічна, що дивувався, як вона ще здатна їздити верхи, і перехрестився, побачивши таке диво. А вона, помітивши його подив, сягнула рукою по пляшечку з пахучою олійкою, яку носила в подолі, взяла її в руку і одразу стала такою, як перше, а потім запитала:

— Невже ти думаєш, що знайдеш мене, навіть коли шукатимеш? Тож кажу тобі, щоб ти через це навіть не намагався, бо всі у світі шукають мене і не знаходять, якщо я не хочу цього.

— Нехай береже мене Господь, — мовив Ґандалес, — бо ж я вірю в нього. Але прошу вас, ради Бога, зглянутись на цього майбутнього лицаря, якого ніхто не може захистити, крім мене.

— За це не переживай, — заспокоїла його Урганда, — бо цей беззахисний для багатьох стане захистом і допомогою, і я люблю його дужче, ніж ти гадаєш, невдовзі я чекаю від нього допомоги в двох справах, у яких ніхто, крім нього, не міг би дати поради, і він отримає дві нагороди, якими дуже тішитиметься, а тепер я доручаю тебе Господу, бо хочу йти, але ти побачиш мене швидше, ніж гадаєш.

Діва підняла шолом і щит свого друга й подала їх йому. Ґандалес, побачивши його без шолома, мав враження, ніби вродливішого лицаря він ще ніколи не бачив. На цьому вони й розсталися.

А тепер лишімо Урганду з її другом, нехай їдуть собі, й розповімо про дона Ґандалеса, що, попрощавшись з Ургандою, повертався до свого замку й по дорозі натрапив на діву, що була приїхала з другом Урганди, а тепер плакала коло джерела; побачивши Ґандалеса, вона впізнала його й запитала:

— Лицарю, чому ви не вбили ту підступну діву, якій допомогли?

— Вона не підступна, — заперечив Ґандалес, — а добра і вчена, тож якби ви були лицарем, я би змусив вас заплатити за безумні слова, які виходять із ваших вуст.

— Ох, нікчема, — обурилася діва, — і як вона тямить ошукати всіх!

— А як вона ошукала вас? — запитав Ґандалес.

— Збрала від мене того вродливого лицаря, якого ви бачили, що з власної волі жив би радше зі мною, ніж із нею.

— Вона справді здійснила це ошуканство, — погодився лицар, — проте, як мені здається, і розум, і сумління підказують, що він

належить вам обом.

— Але хай там як, — підсумувала діва, — я, коли зможу, помщуся.

— Ваші думки безглузді, — заперечував Ґандалес, — якщо хочете заподіяти лихо тій, яка знатиме про це не тільки ще до того, як ви зробите що-небудь, а й до того, як подумаєте.

— А тепер їдьте, — відмахнулася діва, — бо ті, хто знає найбільше, не раз потрапляють у найнебезпечніші пастки.

Ґандалес лишив діву, їхав, як і перше, по дорозі, і думав про долю свого юнака, а доїхавши до замку і ще навіть не знявши обладунку, обійняв його і став цілувати, на очах йому проступили сльози, а в душі він просив: «Мій чудовий сину, нехай Господь засвідчить свою ласку, щоб я дожив до літ твого розквіту!».

Тієї пори хлопчик мав три роки, а його велику вроду вважали за диво. Побачивши, що його сеньйор плаче, хлопчик приклав йому руки на очі, немов хотів витерти їх, і Ґандалес зрадив, вважаючи, що з роками хлопчик більше співчуватиме його смутку, тож поставив його на землю, пішов знімати обладунок і відтоді ще ревніше дбав про малого, аж поки тому виповнилося п'ять років. Потім зробив хлопчику лук за його зростом, а другий лук — для свого сина Ґандаліна і вчив їх стріляти з них, аж поки обидва доросли до семирічного віку.

Тієї пори король Ланґінес, об'їжджаючи разом із дружиною і всім почтом усе королівство, їздив від міста до міста й завітав і до замку Ґандалеса, бо саме там пролягав добре впорядкований шлях, проте Ґандалес звелів завести Юнака Морського, свого сина Ґандаліна та інших хлопців в окремий двір, щоб їх не бачили, проте королева, що займала в замку горішні покої, глянула у вікно й побачила хлопчиків, які стріляли з луків, серед них і Юнака Морського, такого ставного й гарного, що замилювалася, дивлячись на нього, помітила, що він ошатніший за решту й видається немов їхнім сеньйором, а оскільки королева не бачила нікого з товариства дона Ґандалеса, кого можна було б запитати, погукала своїх дам та дів і сказала їм:

— Прийдіть і погляньте на найгарніше створіння, ще ніколи не бачене!

Потім, поки всі дивилися на Юнака як на щось незвичайне й гарне, він відчув спрагу, поклав лук і стріли на землю й пішов напитися до джерела, де вода струменем витікала з труби. Тим часом якийсь

хлопець, старший за решту, взяв його лук і хотів вистрелити з нього, проте Ґандалін заперечував, але той брутально відштовхнув його, тож Ґандалін крикнув:

— Морський Юначе, допоможи мені!

Юнак, почувши його, припинив пити, пішов до великого хлопця, що віддав йому лук, а потім щосили влупив того хлопця по голові, обидва зчепилися, великий хлопець, зазнавши поразки, став тікати й натрапив на вихователя, що наглядав за хлопцями і тепер запитав його:

— Що сталося?

— Юнак Морський, — відповів хлопець, — ударив мене.

Вихователь потім підбіг із ременем до Юнака й мовив:

— Що, Юначе Морський, ви вже такі сміливі, що б'єте хлопців? Тож зараз побачите, як я покараю вас за це.

Юнак Морський став навколішки перед ним і мовив:

— Сеньйоре, краще ви покарайте мене, ніж я бачитиму, як хтось перед моїми очима наважиться заподіяти лихо моєму брату.

У Юнака виступили сльози на очах, вихователь зглянувся на нього й пригрозив:

— Якщо вдруге вчините так, я таки змушу вас поплакати.

Королева бачила те все й чудувалася, чому того хлопця назвали Юнаком Морським.

РОЗДІЛ III

ЯК КОРОЛЬ ЛАНГІНЕС ЗАБРАВ ДО СЕБЕ ЮНАКА МОРСЬКОГО І ҐАНДАЛІНА, СИНА ДОНА ҐАНДАЛЕСА.

Саме тієї миті король і Ґандалес зайшли до зали, і королева запитала:

— Скажіть, доне Ґандалесе, отой вродливий хлопець — ваш син?

— Так, сеньйоро, — відповів він.

— Тоді чому, — запитувала вона далі, — ви назвали його Юнаком Морським?

— Бо він народився в морі, — відповів Ґандалес, — коли я повертався з Малої Бретані.

— Господи, він не дуже схожий на вас, — зауважила королева.

А сказала так тому, що хлопчик був навдивовижу вродливий, а дон Ґандалес мав більше доброти, ніж краси. Тим часом король дивився на хлопчика, що і йому видавався дуже гарним, і мовив:

— Ґандалесе, приведіть хлопця сюди, я хочу виховувати його.

— Сеньйоре, — сказав Ґандалес, — я приведу його, але він ще далеко не в тому віці, щоб розлучати його з матір'ю.

Потім пішов по хлопчика, привів його й запитав:

— Юначе Морський, ви хочете піти до короля, мого сеньйора?

— Я піду туди, куди ви накажете мені, — відповів хлопчик, — але нехай мій брат іде зі мною.

— Та і я не лишуся без нього, — додав Ґандалін.

— Гадаю, сеньйоре, вам треба взяти їх обох, бо вони не хочуть розлучатися.

— Це мені дуже до вподоби, — погодився король. Потім узяв їх, звелів привести свого сина Аграхеса і сказав йому: — Сину, ти маєш дуже любити цих хлопців, як люблю їх я, твій батько.

Коли Ґандалес побачив, що Юнак Морський опинився в руках того, хто був вартий меншого, ніж хлопчик, у нього на очах проступили сльози, і він сказав собі: «Вродливий мій сину, ти змалку почав зазнавати пригод і небезпек, а тепер я бачу тебе на службі тому, хто міг би тобі служити. Нехай Господь береже тебе і веде у справах, які служать йому й будуть великою честю для тебе, нехай справдяться

КУПИТИ